

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Постановка проблеми. Формування інформаційно-технологічного суспільства, докорінні зміни в соціально-економічному, духовному розвитку держави потребують підготовки вчителя нової генерації. Реалізація цього стратегічного завдання зумовлена також глибинними змінами в системі й структурі загальної середньої освіти та необхідністю інтеграції національної освіти в європейський освітній простір. Це вимагає визначення концептуальних довгострокових стратегій щодо подальшого вдосконалення та розвитку педагогічної освіти [3].

Підвищення рівня розвитку нашого суспільства та якості навчально-виховної роботи школи багато в чому залежить від рівня підготовки та кваліфікації вчителів. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми повинна виконати система післядипломної педагогічної освіти.

Післядипломна освіта — це система навчання та розвитку фахівців із вищою освітою, яка спрямована на:

- підвищення професійного рівня вчителів до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних та виробничих потреб;
- удосконалення наукового та загальнокультурного потенціалу особистості, яка реалізується через діяльність спеціалізованих державних чи приватних навчальних закладів та засобами самоосвіти, керується державними стандартами відповідно до фаху певних рівнів кваліфікації та діє згідно з вимогами суспільно-економічного й науково-технічного прогресу [1].

Як зазначає Н.Скрипчук, сучасна вітчизняна система післядипломної педагогічної освіти є не просто системою підвищення

кваліфікації, а єдиним механізмом переорієнтації педагогів щодо змісту, форм навчання, системи ціннісних орієнтирів, засобів комунікації тощо [4].

Для реалізації означених завдань необхідні нові підходи до організаційно-педагогічних засад, змісту та методичного забезпечення процесу розвитку професійної компетентності педагогів.

На думку О. Пометун, компетентнісним підходом є спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом цього процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [2, с.66].

У працях Н. Бібік, І. Єрмакової, І. Зимньої, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського знайшли відображення концептуальні засади впровадження компетентнісного навчання.

Таким чином, в рамках компетентнісного підходу оцінювальну діяльність вчителя можна розглядати як завдання вчителя, оволодінням якої відбувається на всіх етапах професійно-педагогічної діяльності. У зв'язку з цим можна стверджувати, що оцінювальна діяльність вчителя на сучасному етапі є невід'ємною складовою його професійно-педагогічної діяльності. Тому постає проблема створення методик для діагностики рівня її розвитку.

Аналіз досліджень.

Аналіз сучасної філософської, психологічної, педагогічної літератури засвідчив, що більшість дослідників розглядали проблему оцінювання та оцінки у різних аспектах: зміст і функції педагогічної оцінки (Б.Г. Ананьєв, Ю.К. Бабанський, В.П. Беспалько, Ш.О. Амонашвілі, Н.М. Бібік, О.Я. Савченко, В.О. Сухомлинський); вимоги до контролю та оцінки засвоєння рівня знань (І.Я. Лернер, І.С. Якиманська, М.С. Вашуленко, В.Ф. Паламарчук, Я.П. Кодлюк, О.С. Снісаренко, Н.Л. Бежанова, Н.Ф. Тализіна, А.В. Усова); вплив рівня педагогічної майстерності на процес оцінювання знань і вмінь учнів (Н.М.

Божко, Н.В. Кузьміна, В.І. Ковальчук, О.М. Пехота, В.А. Семиченко), організація оцінювальної діяльності в умовах інноваційного розвитку школи (Г. Ю. Ксензова, О.Я. Савченко).

Необхідність реформування оцінювальної діяльності визнається сьогодні вченими (Є.П. Белозерцев, І.Ф. Ісаєв, В.В. Серіков, В.А. Сластьонін, В.С. Соколов, П.І. Сікорський, О.Я. Савченко, Н.М.Бібік та ін.)

У педагогічній науці розглянуті проблеми, що виникають у вчителів під час оцінювання освітніх результатів молодших школярів (В.А. Афанасов, А.Д. Демінцев, Т.С.Полякова, В.Л.Синебрюхова, Т.І. Шамова, В.А. Семиченко, В.А. Заслуженюк та ін.).

Проте, робота з розвитку оцінювальної діяльності вчителів початкових класів, що вже мають відповідну освіту, рівень професійної кваліфікації, досвід педагогічної діяльності залишається поки що малодослідженим явищем.

Разом із тим, на сьогодні майже відсутні дослідження, які б розглядали шляхи розвитку оцінювальної діяльності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти в умовах інформатизації та гуманізації навчального процесу.

Постановка завдання. *Мета статті* – розглянути сучасні підходи щодо удосконалення оцінювальної діяльності вчителя початкових класів та визначити їх напрями використання в умовах неперервної освіти, зокрема в післядипломній освіті.

Виклад основного матеріалу.

Досягнення цієї мети пов'язане з особистісним потенціалом учителя, його загальною культурою, професійною компетентністю, вмінням варіативно будувати і моделювати педагогічну діяльність, самостійно приймати рішення щодо її вдосконалення, без яких неможливе вирішення наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм. Удосконаленню професійної компетентності, забезпеченню готовності педагогів до освоєння

нововведень, до інноваційної діяльності, формування інноваційної культури сприяє система післядипломної освіти, її орієнтація на особистість вчителя.

Сучасні вимоги до педагогічної діяльності передбачають готовність вчителів до постійної самоосвіти упродовж життя, що спрямована на удосконалення теоретичної підготовки з фаху та психолого-педагогічних знань на основі сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Метою навчальної діяльності у системі післядипломної педагогічної освіти є забезпечення професійного зростання, педагогічного і методичного удосконалення педагогів. Завданням є забезпечення інформаційно-правової, науково-методичної, фахових компетентностей педагогів, удосконалення та розширення педагогічного арсеналу, встановлення та корегування рівня підготовки.

З метою визначення рівня розвитку знань вмінь та навичок оцінювальної діяльності вчителів початкових класів, нами був розроблений тест (додаток 1), який містить 20 тестових завдань різних **форматів: з вибором кількох правильних відповідей; з оцінюванням правильних та неправильних дій, операцій, тверджень; з впорядкуванням виконаних дій.** Завдання тесту спрямовані на визначення рівня знань, вмінь і навичок педагога в оцінювальній діяльності а також складових аналізу, синтезу та оцінки.

За результатами проведеної діагностики ми виявляємо ключові проблеми вчителя пов'язані з оцінювальною діяльністю, що дає можливість вибудувати подальшу **педагогічну і науково- методичну діяльність, проектувати структуру подальшого педагогічного процесу, сформувати підґрунтя для відбору актуального наукового змісту, методів, засобів, технологій і форм навчання на курсах підвищення кваліфікації щодо оцінювальної діяльності вчителів початкових класів.**

Додаток 1

Тест

**на визначення рівня знань, умінь, навичок оцінювальної діяльності
вчителя початкових класів**

1. Чи правильним є твердження «Оцінювальна діяльність учителя здійснюється з метою виявлення стану знань, умінь і навичок школярів, а також сприяння розвитку особистості кожного учня як суб'єкта навчання» (*Бали 0,5*)
 - Так
 - Ні
2. Для чого Ви оцінюєте навчальні досягнення учнів? (*Бали 0,5*)
 - для розвитку учня та вчителя;
 - обов'язок;
 - для формування адекватної самооцінки учня;
 - для оцінки особистої професійної діяльності;
3. Основними функціями контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів є: (*Бали 1*)
 - мотиваційна, діагностувальна, коригувальна;
 - мотиваційна, діагностувальна, коригувальна, прогностична, навчально-перевірювальна, розвивальна, виховна;
 - діагностувальна, коригувальна, прогностична, навчально-перевірювальна;
 - коригувальна, прогностична, навчально-перевірювальна розвивальна, виховна;
4. Оберіть правильне твердження: (*Бали 1*)
 - Методи перевірки – це способи цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети.
 - Методи перевірки – це реальні, точно обрані ознаки, величини,

які виступають вимірниками досягнень учнів відповідно до певних об'єктів оцінювання.

- Методи перевірки – це способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на виявлення та вимірювання змісту і рівня навчальних досягнень кожним учнем і класом в цілому.

5. Визначте правильну послідовність інтегрованих рівнів навчальних досягнень учнів початкових класів: (*Бали 0,5*)

Невірна відповідь	Вірна відповідь
середній	
початковий	
високий	
достатній	

6. Установіть відповідність між рівнями навчальних досягнень учнів та вимогами до оцінювання навчальних досягнень учнів (*Бали 1*)

Рівень навчальних досягнень учнів	Неправильний варіант	Правильний варіант
I рівень – початковий	Учень (учениця) володіє поняттями, відтворює їх зміст, ілюструє не тільки відомими, а й новими прикладами, встановлює відомі внутрішньопонятійні і міжпонятійні зв'язки; вміє розпізнавати об'єкти, які охоплюються засвоєними поняттями; під час відповіді може відтворити засвоєний зміст в іншій послідовності, не змінюючи логічних	

	<p>зв'язків; вміннями володіє на рівні застосування способу діяльності за аналогією; самостійні роботи виконує з незначною допомогою вчителя; володіє вміннями виконувати окремі етапи розв'язання проблеми і застосовує їх у співробітництві з учителем (частково-пошукова діяльність).</p>	
<p>II рівень – середній</p>	<p>Учень (учениця) засвоїв(-ла) знання у формі окремих фактів, елементарних уявлень, які може відтворити; володіє різними видами умінь на рівні копіювання зразка виконання способу діяльності; виконує самостійну роботу під безпосереднім керівництвом учителя, але допомогу не може сприйняти відразу, а потребує детального кількарядового пояснення.</p>	
<p>III рівень – достатній</p>	<p>Учень (учениця) володіє системою понять у межах, визначених навчальними програмами, встановлює як внутрішньопонятійні, так і міжпонятійні зв'язки; вміє розпізнавати об'єкти, які охоплюються засвоєними поняттями різного рівня узагальнення, відповідь аргументує новими прикладами; вміє застосовувати способи діяльності за аналогією і в нових ситуаціях; самостійні роботи виконує під</p>	

	опосередкованим керівництвом; виконує елементарні творчі завдання.	
IV рівень – високий	Учень (учениця) володіє знаннями у формі понять, відтворює їх зміст, ілюструє прикладами з підручника, може встановлювати засвоєні внутрішньопонятійні зв'язки; відповідь буде у засвоєній послідовності; виконує способи діяльності за зразком в подібній ситуації; самостійно працює зі значною допомогою вчителя.	

7. Що ви оцінюєте в навчальній діяльності учня? (*Бали 0,5*)

- знання, уміння, навички;
- уміння мислити, аналізувати;
- особисті якості;
- нестандартні відповіді, творчість;
- бажання працювати, здатність до розвитку.

8. Чи правильним є твердження «Оцінювання – це процес засвоєння людиною певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють їй функціонувати як повноправному члену суспільства». (*Бали 0,5*)

- Так
- Ні

9. Оберіть найбільш правильне твердження: (*Бали 0,5*)

- оцінювання має ґрунтуватись на позитивному принципі, що передбачає врахування рівня досягнень учня;
- оцінювання діагностує ступінь опанування навчального матеріалу, ступінь невдач під час його вивчення;

- оцінювання – це показник якості знань учнів;

10. Із даного переліку вимог виберіть ті, які стосуються оцінювання навчальних досягнень учнів: **(Бали 1)**

- якість знань (предметних, про способи діяльності): міцність, повнота, глибина, узагальненість, системність, дієвість;
- формування всебічно розвиненої гармонійної особистості;
- сформованість предметних умінь і навичок, способів навчальної діяльності (виконання за зразком, за аналогією, в нових ситуаціях);
- володіння узагальненими способами дій;
- володіння досвідом елементарної творчої діяльності (частково-пошуковий і пошуковий рівні);
- володіння досвідом емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самого себе.

11. Встановіть відповідність між видами контролю та їхніми характеристиками: **(Бали 0,5)**

Види контролю	Призначення	Правильна відповідь
поточний	здійснюється в процесі поурочного вивчення теми	
періодичний	здійснюється після опанування програмової теми чи розділу	
тематичний	виставляється на основі семестрових оцінок	
семестровий	передбачає перевірку, що здійснюється періодично, шляхом організації фронтальної та	

	індивідуальної діяльності школярів	
річний	визначення відповідності освітнього рівня учнів 4-х класів вимогам Державного стандарту початкової загальної освіти та готовності школярів навчатися в основній школі	
державна підсумкова атестація.	виставляється за результатами періодичного і тематичного оцінювання	

12. Визначте перелік основних дидактичних принципів контролю: **(Бали 0,5)**

- доступність, індивідуалізація, проєктивність, науковість;
- систематичність, всебічність, індивідуалізація, об'єктивність;
- природовідповідність, доцільність, варіативність, цілісність;

13. Чи вірним є твердження: «Портфоліо учнівських досягнень - це накопичувальна система оцінювання, що передбачає формування умінь учнів ставити цілі, планувати й організовувати власну навчальну діяльність; накопичення різних видів робіт, які засвідчують рух в індивідуальному розвитку; активну участь в інтеграції кількісних та якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки» **(Бали 0,5)**

- Так
- Ні

14. Визначте умови, від яких залежить об'єктивність контролю: **(Бали 1)**

- використання різних видів завдань;
- чітке визначення загальних і конкретних цілей оволодіння учнями всіма компонентами змісту навчального предмета;

- врахування вимог до навчальних досягнень учнів з кожного предмета;
- обґрунтоване виділення об'єктів контролю (перевірки й оцінювання);
- адекватність мети, змісту і способів перевірки вимогам програм і методик;
- використання методів усного опитування;
- застосування науково обґрунтованих критеріїв оцінювання навчальних досягнень.

15. Контрольно-оцінні уміння і навички це –

- уміння спостерігати, розмірковувати, запам'ятовувати, відтворювати, застосовувати й перетворювати навчальний матеріал;
- уміння висловлюватися, працювати з текстовою інформацією;
- засвоєння учнями способів перевірки та самоперевірки, оцінювання здобутих результатів.

(Бали 1)

16. Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється вербально: **(Бали 0,5)**

- у 1-их – 2-их класах;
- у 1-му класі;
- у 3-іх – 4-их класах

17. Об'єктом контролю й оцінювання у сучасній початковій школі є навчальні досягнення учнів, які виявляються у: **(Бали 0,5)**

- предметних компетентностях;
- знаннях, уміннях, навичках;
- ключових компетентностях, знаннях, уміннях та навичках.

18. Із даного переліку виберіть основні дидактичні вимоги, які стосуються оцінювальної діяльності вчителя: **(Бали 1)**

- гуманно і відповідально ставитися до оцінювання;
- не оцінювати незасвоєне;

- створювати позитивний психологічний настрій;
- формулювати оцінні судження по-різному, але не принижувати людської гідності дітей;
- заохочувати учнів до рефлексивних суджень, самоконтролю і самооцінки;
- при оцінюванні орієнтуватися на знання учня.

19. Встановіть алгоритм послідовності оцінної самостійності учнів: **(Бали 0,5)**

Дії	Правильна відповідь
Визначається еталон	
Підбиття підсумку (самооцінювання)	
Порівнюється результат власної діяльності з еталоном	

20. Чи правильним є твердження «Оцінка – це оцінні судження, виражені в усній чи письмовій формі щодо якості певної діяльності; кількісні вимірники (бали), що визначаються нормами оцінювання» **(Бали 0,5)**

- Так
- Ні

Обробка результатів:

- низький рівень – 1 - 5 бали;
- середній рівень – 5- 9 бали;
- високий рівень – 10 - 13,5 балів.

Низький рівень - учителі у яких знання та вміння носять поверхневий характер. Оцінювальні дії таких учителів професійно не усвідомлені, виконуються інтуїтивно, шляхом спроб і помилок, мають формальний характер.

Середній рівень – учителі які орієнтуються в теоретичних знаннях щодо критеріїв, видів, форм і методів оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Ці вчителі в оцінювальній діяльності використовують стереотипні зразки, постійно звертаються до нормативних документів та методичних вказівок.

Високий рівень - учителі у яких високий рівень теоретичних знань на педагогічному, предметному та методичному рівнях. Вони володіють новими підходами до оцінювання навчальних досягнень учнів, використовують різноманітні методи і прийоми оцінювання.

Висновки.

Отже, проведене дослідження дозволяє спланувати та організувати курсову перепідготовку вчителя початкових класів таким чином, аби він зміг реалізувати і задовольнити власні бажання та наміри щодо подальшого фахового зростання та професійного вдосконалення. Перспективними напрямами подальших наукових досліджень вважаємо визначення педагогічних умов, необхідних для здійснення оптимального оцінювального впливу та розвитку оцінювальної діяльності вчителя, а також введення спецкурсу який розширить та удосконалисть знання, вміння та навички вчителя початкових класів в оцінювальній діяльності.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» //електронний ресурс/- <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004.
3. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір //електронний ресурс/ - Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/new_stmp/2004/

4. Скрипчук Н.В. Формування професійної майстерності вчителя іноземної мови в системі післядипломної освіти України і Франції //електронний ресурс/ - Режим доступу: <http://www.narodnaosvita.kiev.Ua/vypysku /1/statti/5skrupchyk/5skrupchyk.htm>.